

Warszawa, 17-05-2023 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

VII.7034.3.2023.AMB

Pan
prof. dr hab. Robert W. Ciborowski
Rektor Uniwersytetu w Białymstoku
ePUAP

Szanowny Panie Rektorze!

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło pismo, w którym Wnioskodawca wskazuje na niezgodne – w jego ocenie – z prawem zasady pobierania opłat od doktorantów Uniwersytetu w Białymstoku za przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora.

Z przekazanych Rzecznikowi informacji wynika, że w listopadzie 2022 r. doktoranci otrzymali drogą mailową informację, że termin na oddanie rozpraw doktorskich upływa w dniu 9 grudnia, a doktoranci, którzy nie są w stanie w tym terminie przekazać prac, powinni złożyć pismo z rezygnacją ze studiów doktoranckich.

Następnie, w dniu 15 grudnia 2022 r., doktoranci otrzymali wiadomość mailową z informacją, że zgodnie z § 7 uchwały nr 2540 Senatu UwB z dnia 13 września 2019 r. w sprawie ustalania wysokości opłaty za postępowanie w sprawie nadania stopnia naukowego oraz zwalniania z tej opłaty, osoba, która nie uzyska stopnia doktora na studiach doktoranckich będzie ponosiła koszty postępowania w sprawie nadania stopnia doktora. Wnioskodawca wskazuje jednocześnie, że w trakcie studiów doktoranckich ustnie przekazywane studentom było inne stanowisko, tj., że wystarczającym do nieponoszenia kosztów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora jest otwarcie przewodu doktorskiego.

Ponadto, w dniu 23 lutego br. doktoranci otrzymali wiadomość mailową o konieczności podpisania oświadczenia o następującej treści: „Niniejszym oświadczam, iż zobowiązuję się do sfinansowania przez siebie kosztów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora w przypadku, kiedy nadanie stopnia doktora nastąpi po skreśleniu ze studiów doktoranckich na Wydziale Prawa UwB”. Wnioskodawca wskazuje, że z uzyskanych przez niego informacji wynika, że rozprawy doktorantów, którzy nie złożyli ww. oświadczenia, nie są przekazywane do recenzji.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich pragnie uprzejmie zwrócić uwagę Pana Rektora na następujące kwestie.

Zgodnie z art. 182 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 ze zm.; dalej jako: p.s.w.n.), osoba, która ubiega się o nadanie stopnia doktora, stopnia doktora habilitowanego lub tytułu profesora, wnosi opłatę za przeprowadzenie postępowania w tej sprawie. Z kolei ustęp 4 wskazanego przepisu stanowi, że opłaty nie pobiera się w uczelni, instytucie PAN, instytucie badawczym, instytucie międzynarodowym od osoby ubiegającej się o stopień doktora, która ukończyła kształcenie w szkole doktorskiej. Ponadto ustawodawca przewidział - w uzasadnionych przypadkach - możliwość zwolnienia kandydata do stopnia lub tytułu w całości lub w części z ww. opłaty (art. 182 ust. 5 p.s.w.n.).

Z kolei art. 179 ust. 9 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. poz. 1669 ze zm.), stanowi, że do osób, które rozpoczęły studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 i ubiegają się o nadanie stopnia doktora na zasadach określonych w ustawie, o której mowa w art. 1, stosuje się odpowiednio przepis art. 182 ust. 4 tej ustawy.

Już literalne odczytanie wspomnianej regulacji wskazuje, że wolą ustawodawcy było odpowiednie zastosowanie art. 182 ust. 1 p.s.w.n. nie tylko w odniesieniu do osób posiadających status doktoranta, lecz do szerszego kręgu podmiotów, określonych mianem „osób, które rozpoczęły studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 i ubiegają się o nadanie stopnia doktora na zasadach określonych w ustawie”. Zaznaczenia wymaga, że ustawodawca, chcąc uregulować kwestie dotyczące uczestników studiów doktoranckich, posługuje się w ustawie - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, pojęciem doktorant. Poniechanie użycia tego sformułowania w odniesieniu do kwestii odpowiedniego stosowania art. 182 ust. 4 p.s.w.n., mając na względzie założenie o racjonalności ustawodawcy, pozwala na przyjęcie, że przepis ten znajdzie odpowiednie

zastosowanie do szerszego kręgu podmiotów, tj. osób, które rozpoczęły studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 i ubiegają się o nadanie stopnia doktora na zasadach określonych w ustawie, bez względu na to, czy stopień doktora uzyskały w trakcie trwania studiów doktoranckich. W ocenie Rzecznika, taka interpretacja prowadzi do racjonalnych rozwiązań, które w szerokim zakresie gwarantują poszanowanie praw zarówno doktorantów, jak i osób, które nie uzyskały stopnia doktora w trakcie studiów. W tym kontekście za trafną uznać należy także uwagę Rzecznika Praw Doktoranta Krajowej Reprezentacji Doktorantów wyrażoną w opinii, której kopię pozwalam sobie przesłać w załączeniu, zgodnie z którą „w chwili złożenia wniosku o wyznaczenie promotora oraz gotowej rozprawy doktorskiej kandydat do stopnia doktora dopełnia wszelkich wymogów leżących po jego stronie zmierzających do nadania tego stopnia i nie ma wpływu na przebieg dalszej procedury. Z uwagi na to istnieje możliwość, iż z przyczyn niezawinionych po stronie doktoranta/kandydata musiałoby dojść do nadania stopnia doktora poza studiami doktoranckimi (w szczególności po wygaszeniu studiów doktoranckich). W takich przypadkach obciążanie ww. osób kosztami procedury awansowej byłoby działaniem wysoce niekorzystnym, a wręcz krzywdzącym, co z pewnością nie sprzyja tworzeniu optymalnych warunków kształcenia doktoranckiego i ubiegania się o stopień doktora”.

Odniesienia wymaga także i to, że art. 179 ust. 9 ustawy - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, stanowi o odpowiednim stosowaniu art. 182 ust. 4 p.s.w.n. Przyjmuje się, że odpowiednie stosowanie przepisu prawa może polegać na (1) zastosowaniu go wprost, bez żadnych modyfikacji, (2) zastosowaniu go z modyfikacjami, tj. z dostosowaniem do charakteru rozpatrywanej sprawy bądź (3) pominięciu go (zob. np. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 4.02.2014 r., I OSK 2723/13, LEX nr 1449903). Zaznaczyć jednocześnie należy, że zastosowanie danego przepisu z modyfikacjami bądź niezastosowanie go w ogóle, może mieć miejsce wyłącznie wówczas, gdy przepis, z uwagi na charakter sprawy, należy uznać za bezprzedmiotowy lub nieprzystający do materii, w której miałby znaleźć zastosowanie (wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 2.08.2022 r., II SA/Wa 1963/21, LEX nr 3417740). Rzecznik Praw Obywatelskich podziela stanowisko Rzecznika Praw Doktoranta, zgodnie z którym w okolicznościach niniejszej sprawy, odpowiednie zastosowanie art. 182 ust. 4 p.s.w.n. oznacza, że „przepis ten należy zastosować z najmniejszą modyfikacją, która spełni cel przepisu odsyłającego. Taką modyfikacją jest zastąpienie ukończenia kształcenia w szkole doktorskiej – ukończeniem toku kształcenia na studiach doktoranckich”.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich brak jest podstaw do takiego odpowiedniego stosowania art. 182 ust. 4 p.s.w.n., które prowadziłyby do zawężenia kręgu podmiotów, od których nie pobiera się opłaty za przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora. Jak wskazano już wyżej, gdyby wolą ustawodawcy było takie zawężenie, znalazłoby to odzwierciedlenie już w art. 179 ust. 9 ustawy - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Tymczasem ustawodawca celowo skonstruował przepis w taki sposób, by obejmował on zakresem zastosowania także, osoby, które nie uzyskały stopnia doktora w trakcie studiów doktoranckich.

Mając na uwadze powyższe, pragnę wskazać, że w ocenie RPO, w obecnym stanie prawnym brak jest podstaw do pobierania opłaty za przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora od osoby ubiegającej się o stopień doktora, która rozpoczęła studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 i ukończyła tok studiów, bez względu na termin wszczęcia postępowania i obrony rozprawy doktorskiej.

Z uwagi na powyższe, działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627 ze zm.), zwracam się z uprzejmą prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie zasad pobierania opłat za przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora od doktorantów UwB, a także podanie podstawy prawnej obligowania studentów do podpisania oświadczeń, w których zobowiązują się oni do ponoszenia kosztów ww. postępowań oraz obligowania doktorantów, którzy nie przedłożyli rozprawy w terminie do dnia 9 grudnia 2022 r. do złożenia pisemnej rezygnacji ze studiów doktoranckich.

Z poważaniem
Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich
/-podpisano elektronicznie/

Załącznik 1 (opinia Rzecznika Praw Doktoranta Krajowej Reprezentacji Doktorantów)

Do wiadomości:

Pan r. pr. Wojciech Kielbasiński
Rzecznik Praw Doktoranta
Krajowej Reprezentacji Doktorantów